

Gibanje Jadranske straže v Dravski banovini.

Nikjer v državi se ni utrdil in razširil PJS tako kot v Dravski banovini. Na več kot 600 šolah je organiziranih 65.000 mladih stražarjev obeh spolov in vseh kategorij šol: srednjih, strokovnih, meščanskih in osnovnih. Srednje in meščanske šole imajo vse PJS, pretežna večina strokovnih šol enako in dve tretjini osnovnih šol je že pod praporom v morje potopljenega buzdovana kraljeviča Marka. Prijavljajo pa se vedno še novi Pomladki in novi člani.

Odsek PJS v Ljubljani vzdržuje s svojimi Podmladki stalno pismeno zvezo. Pomladki pridno naročajo društvene znake in legitimacije, ki jih imajo naši Pomladkarji v slovenskem jeziku. O. O. JS v Ljubljani je za božič izdal 10.000 krasnih razglednic s sliko pokrovitelja JS Nj. Vis. prestolonaslednika Petra kot mornarčka ob krmilu. Večino razglednic so razprodali Pomladki in O. O. je moral naročiti novo izdajo. Za veliko noč bo izdal O. O. krasne barvane razglednice. Nj. Vel. kralja. Priporočamo jih bratskim Pomladkom širom Jugoslavije. Tudi druge predmete, ki se prodajajo v korist JS, so Pomladkarji in Pomladkarice ponekod pridno razpečavali. Odsek deli iz zaloge O. O. Pomladkom brezplačno pomorsko slovnstvo, razposlala je vsem šolam himno JS, da jo bo prepevala vsa slovenska mladina in na kongresu JS 1935 in mogočno manifestirala za naše morje.

Glavna naloga, ki sta si jo zadala ljubljanski in mariborski O. O. J. S. je, da čimprej zgradita ob Jadranu mladinski dom za revne, potrebne in delovne Pomladkarje. V ta namen je banovinski izvršni odbor JS ustanovil posebni socialni fond, kamor se stekajo dohodki od razprodanih društvenih izdaj. Prodajajte jih. Pomladki, s tem boste koristili pred vsem sebi! V kratkem dobe vsi Pomladki društvene koleke v razpečevanje. Pridno na delo, da bo dom čimprej resnica! Tudi šolske potrebe, mineralna voda Rogaska Slatine in nekateri gospodinjski predmeti se prodajajo v korist socialnemu fondu. Zaveden Pomladkar zahteva vedno le te! Rogaska Slatina nam je že izročila 20.000 Din za socialni fond. 15. aprila priredi O. O. JS v Ljubljani v namene socialnega sklada veliko javno tombolo. Ljubljanski in okoliški Pomladkarji in Pomladkarice pridno prodajajo tombolske tablice. Glavni dobiček je 5000 Din v gotovini. Dobitkov je preko 300. Pomladki dobe 10% od razprodanih tablic za svoje izlete. Tudi mariborski O. O. JS priredi v isti namen s svojimi Pomladki javno tombolo.

V Dravski banovini so odstopili naši mladinski listi »Vrtece«, »Naš rod«, »Omladina«, »Razore«, in »Zvončke« del svojega prostora pokretu PJS in priobčajo članke o našem morju in pomorstvu kot tudi druge društvene oglase. Odsek PJS se jim za njihovo naklonjenost najlepše zahvaljuje! Pomladkarji in Pomladkarice, naročajte se pridno na imenovane liste, saj so pisani za Vas in delujejo v Vaše dobro! Dopisujte pa pridno tudi v oficijelno glasilo »Podmladak Jadranske straže«, ki izhaja v Splitu in ki naj bi bili naročeni nanj vsi Pomladki!

Naše vrste rastejo in se večajo in to nam je v bodrilo, da nadaljujmo s svojim domoljubnim delom, dokler ne bo slednji slovenski učenec in dijak, možki in ženska, v našem kolu.

Tedaj pa ne bomo na vrhuncu poti, tedaj se bo naše delo šele pričelo. — Čuvajmo naše morje!

S. Kranjec

Zlata doba naših primorskih mest.

Zadnji dve stoletji pred sramotno kupčijo, s katero so l. 1409. Benečani zavladali dalmatinski obali, zlasti pa še zadnjih 50 let po zaderskem miru so imela naša primorska mesta svoje najlepše čase. Split in Trogir, Zadar in Šibenik, Hvar in Korčula ter Kotor so bile avtonomne, od vladarja skoraj popolnoma neodvisne mestne občine, ki so same odločale o svoji notranji upravi pa tudi samostojno sklepale pogodbe med seboj in celo z drugimi mesti iz tujih držav. Njih skrb se je tikala predvsem pomorske trgovine, od katere so živeli. Po morju so izvažali na blizu in daleč svoje blago, po morju so dobivali tuje pridelke in izdelke, ne le zase, ampak tudi za svoje več ali manj obširno zaledje. Zlasti mesta na otokih so bila navezana na uvoz žita po morju, ki ga doma niso dovolj pridelovali. Njih življenje, njih blagostanje in omika so bili tako rekoč darovi morja, ki so

ustvarili iz teh mest kulturna središča, ki se njih umetnostnim spomenikom še danes divita tujec in domačin.

Natančno urejeno pomorsko pravo je v tako zvanih »statutih« urejalo odnošaje med lastniki ladij in trgovci ter mornarji, kakor tudi napram mestni gosposki. Brodoplastniki in trgovci so se navadno družili v pridobitna društva, tako da je trgovec dal na razpolago denar, brodolastnik pa je s tem kupil blago in ga pripeljal domov. Dobiček sta si potem delila, če se je pa ladja kakorkoli ponesrečila oziroma so jo zajeli gusarji, sta morala pa tudi škodo trpeti oba. Navadno je bil lastnik ladje tudi njen kapitan. Preden je odjadral, si je najel mornarjev za to potovanje in statuti so natanko določali, kako mora z njimi ravnati, zlasti v slučaju bolezni ali smrti, pa tudi kakšne dolžnosti imajo mornarji, če ladjo zajame vihar ali pa jo napadejo gusarji. V to svrhu so morali biti mornarji dobro oboženi in bilo jim je strogo prepovedano, orožje zastaviti ali prodati.

Tudi število mornarjev, ki jih je morala vsaka ladja na krovu imeti, je bilo predpisano z ozirom na njeno velikost in na dolžino nameravane poti. Za mestno gospodarstvo so bile zlasti važne določbe o raznih davščinah, ki so jih plačevala ladje pri vходу v pristanišče. Teh davščin so bile lahko oproščene ladje iz prijateljskih mest, kakor so to določale različne trgovinske in zavezniške pogodbe. Tako n. pr. niso v Splitu plačevale uvoznine one ladje, ki so dovažale blago iz Šibenika, Zadra, Trogira in Dubrovnika ter z večine otokov. Take davščine je pobiral pristaniški prokurator ali upravitelj, ki je moral skrbeti, da so bile vse pristaniške naprave, svetilniki itd. vedno v redu.

Seveda je imelo vsako naše primorsko mesto tudi svojo ladjedelnico ali »škverc«. Ta obrt je bila tako visoko razvita, da so tudi Benečani kupovali pri nas ladje in tudi v podložnih mestih spočetka niso ovirali ladjedelstva, le prepovedali so jim prodajati ladje tujcem. Ko so pa enkrat imeli Dalmacijo v svoji oblasti, so začeli omejevati odotno ladjedelstvo v prid svojega domačega arsenala. Vsled bogatih gozdov se je zlasti na otoku Korčuli v enako imenovanem glavnem mestu sčasoma uredila sloveča ladjedelnica, kjer so kupovali ladje celo Turki. Najbrž tudi zaradi tega je beneška vlada prepovedala Korčulanom graditi večje ladje, prodajati so jih pa smeli poslej le kristjanom. Tri leta kasneje, l. 1502., je beneški senat odločil, da se v Dalmaciji ne smejo graditi ladje, ki bi nosile več kot 2000 starov žita (okoli 1600 hl); kdor bi tako ladjo dal tam zgraditi, mu jo bodo zaplenili. S to prepovedjo je bil našim škverom onemogočen nadaljni razvoj, bavili so se povečini le še z gradnjo malih ladij in raznimi popravili. Edino ladjedelnica na Korčuli se je še vedno dobro držala in imela še proti koncu beneške vlade, ki se je končala l. 1797., zaposlenih preko 400 delavcev, ki so zgradili okoli 900 ladij na leto.

Kot v srednjem veku povsod, so se tudi pri nas obrtniki združevali v strokovnih društvih, ki so se imenovala »celice« v primorskih mestih pa »bratovščine«. V teh so bile seveda najvažnejše mornarske bratovščine, ki so skoraj gotovo obstojale že v 15. stol., čeprav imamo natančnejša poročila šele iz naslednjega stoletja. Tako je bila l. 1349. v Splitu ustanovljena bratovščina sv. Nikolaja; kmalu nato izvemo za take bratovščine tudi v Kotoru, Zadru in drugod. Njihova pravila ali »matricle« je kasneje potrdila tudi beneška vlada in delovale so nemoteno tja do francoske dobe, ko so l. 1807. Francozi vse bratovščine odpravili. Glavni namen bratovščine je bila skrb za mornarske koristi pa tudi za varnost pristanišča. V splitski bratovščini so bili n. pr. včlanjeni poleg mornarjev tudi lastniki ladij. V njeno blagajno je plačevala vsaka ladja

po deset »soldov« za vsakih sto starov nosilnosti in za vsako potovanje. Tudi po smrti so bili mornarji združeni v skupnem grobu v cerkvi svojega patrona sv. Nikolaja, kjer je bil pa še poseben grob za tuje mornarje, ki bi jih smrt zatekla na poti. Ob smrti kakega člana so ga morali njegovi tovariši nositi od hiše do groba, ozir. spremljati z gorečimi svečami v roki. Bratovščina je imela svojega kaplana, ki je maševal za duše pokojnih članov; vsi živi tovariši pa, ki niso bili slučajno na potovanju, so morali biti pri sveti maši.

Človekoljubne naloge splitske bratovščine so lepo razvidne iz njenih pravil. Če je n. pr. kak brat postal star in nesposoben za službo ali pa je zbolel in ostal v bedi, so ga morali tovariši po svojih močeh podpirati, kakor sta to določila župan in sodnik, ki sta načelovala bratovščini. Če je prišel kdo v ječo, ker ni mogel plačati svojega dolga, so mu morali enako tovariši priskočiti na pomoč. Če je kdo zbolel, so bili ostali dolžni ga obiskovati in tolažiti. Ako je umrl izven mesta, so morali iti po njegovo truplo, in sicer na morju do sto milj daleč, na kopnem do 25 milj daleč. V teh pravilih je bilo dalje določeno, da sme brodolastnik pustiti mornarja le v tisti luki, v kateri ga je najel, pa tudi, da ne sme zvabiti mornarja z druge ladje na svojo. Mornarjem je bilo prepovedano, prepirati se med seboj ali pa v tujem kraju ladjo zapustiti.

S takimi določbami je bratovščina urejala vse službeno razmerje in celo privatno življenje mornarjev in brodolastnikov in tako odvezovala mestni upravi veliko skrbi. Seveda je tudi samo ona odločala o strokovni usposobljenosti. Posebna njena komisija je mogla proglasiti pomočnika za mornarja ali pa povzdigniti mornarja v kapitana. Posebno zanimiv je bil kesnejši razvoj mornarske bratovščine v Kotoru, ki je zaradi bližine Turkov dobila bolj vojaški značaj. Njeni člani so pri obrambi domačega mesta tvorili posebno četo pod poveljstvom voljenih častnikov in tako je nastala slavna »bokeljska mornarica« in se je ohranila prav do danes. Proslava njenega in kotorskega zaščitnika sv. Tripuna (3. febr.) je še vedno znamenit dogodek za vso Boko. Sv. Tripun je kot osemnajstletni mladenič umrl l. 250. mučeniške smrti v Mali Aziji, l. 809. pa so bogati kotorski meščani kupili njegove telesne ostanke in bokeljska mornarica jih je prepeljala v Kotor, kjer se hranijo v stolni cerkvi. Bokeljski mornarji se niso odlikovali samo v pomorskih bojih, ampak tudi na kopnem. Tako so oni pod vodstvom slavnega Nikole Buče vzeli v bitki pri Velbuždu l. 1350. Bolgarom zastavo in križ, ki so ju nato dobili od carja Dušana v dar. Še danes se ta križ ob proslavi natika na zastavo svetega Tripuna in spominja Bokelje na njihovo slavno preteklost.

Sv. Tripun.

Ivan Sergéjevič Turgénjev

se je rodil l. 1818 v stari plemiški družini, iz katere je izšlo mnogo mož, vnetih za prosveto in napredek. Rodil se je in rasel v selškem dvorcu »Spasskoje-Lutvinovo« v Orlovski guberniji. Oče njegov je bil v vojaški službi, pa jo je zapustil in se stalno naselil na posestvu. Turgénjev ga slika kot strogega, hladnega in nepri-